

Ottlyk György kuruc brigadéros karrierje

Ottlyk György a koraujkori Magyarország jelentős személyiségei közé tartozik. Belépett a Thököly-felkelésbe és a Rákóczi-szabadságharcba, elérte a magas katonai rangokat és az országos tisztségeket. Tekintettel arra, hogy jómódú köznemesi rétegből származott, életpályájának kutatása nemcsak a kor eseményeinek, hanem egy 17. századi köznemesi karrier építésének feltárását is lehetővé teszi. E rövid tanulmánynak a célja megismerni Ottlyk György brigadéros életpályáját, mind katonatiszti, mind hivatalnoki karrierjének építését.

Gyermekkor és fiatalság

Ottlyk György 1656-ban született Trencsén vármegyében, Felső-Ozoróczon, egy viszonylag jómódú köznemesi családban.¹ Apja, Ottlyk János több évig töltött be alispáni tisztséget, és így katonaként is szerepelt a megyei nemesi felkelők élén, utoljára az 1663–64-ben lezajlott nagy török háborúban, miközben a trencsényi csatában megsebesült, aminek következtében meg is halt. Apja halála után a család egyre nehezebb helyzetbe jutott, amiből az özvegy új házassággal keresett kiutat. Ottlyk György mostohaapja, Bossányi János azonban Ottlykot nem igazán szerette, ami erősen befolyásolta fiatalkori sorsát, s egyúttal iskoláztatását és esetleges katonai képzését is.² Keresztapja, Illésházi György trencsényi főispán sem nagyon segített a fiatal Ottlyknak (azon kívül, hogy a családi birtokát kifosztatta³).

A helybeli alsóbb iskolák (főleg a körmöcbányai evangélikus iskola) befejezése után a fiút 1670 elején küldték Eperjesre, a nem régen nyitott felső-magyarországi rendek kollégiumába. Tartózkodása Eperjesen rövidsége ellenére jelentős módon befolyásolta a fiatal Ottlykot, és hozzájárult személyisége alakulásához.

A fiatal Ottlyk két évig maradt Eperjesen, 1671 nyaráig, amikor Spankau generális katonasága a várost elfoglalta, és bezárta a kollégiumot. Hosztói István házában lakott, és tanára volt Szántó András, akik nagy gondot fordítottak az ifjú nemes mű-

¹ Ottlyk György önéletírása: 4.

² Ottlyk György önéletírása: 5.

³ 1670-ben Spankau serege kifosztotta Felső-Ozoróczot, és 1672-ben a főispán katonákkal erőszakkal elkobozta a kohanóci evangélikus templomot. ŠA Bytča, TRŽ-I, Fam. Otlík, 13: Jegyzőkönyv a vármegyei kihallgatásból a felső-ozoróci kjsztély kifosztásáról 1670 VI. 17; Ottlyk György önéletírása: 7.

veltségének megalapozására, fejlesztésére. Miután 1671 nyarán a hadsereg elkobozta a kollégiumi épületet, a tanítás megszűnt, és Ottlyk hazautazott. Az eperjesi kollégiumban Ottlyk nemcsak képzettséget szerzett, de a fegyveres ellenállásra készülő Habsburg-ellenes ellenzék eszméivel is itt ismerkedett meg. A városban megszilárdult Ottlyk hazafisága, és jól megtanulta a magyar nyelvet, amelyet mind a polgárok, mind a tanárok használtak. Rendkívül fontosak voltak számára a baráti kapcsolatai. Ott nemcsak a fiatal Thököly Imrével ismerkedett meg, hanem több olyan nemesi vagy polgári fiúval, akik később jelentős szerepet játszottak a Habsburg-ellenes harcokban.⁴

Hazaérkezése után Ottlyk először anyához ment Ugróóra, ahonnan a mostohaapja miatt már 1672-ben eltávozott, és nagybátyjánál lakott Kohanócon, mivel családi székhelyét, Felső-Ozorócot még 1670 nyarán elpusztította a hadsereg. Kohanócon tanúja lett az ottani evangélikus templom elkobzásának, amelyet keresztapja, Illésházy György gróf irányított. A kísérlet konfliktushoz vezetett, amelyben Ottlyk oltalmazta a főispánt saját jobbágyságai ellen. Ennek ellenére három nap múlva megszállták a falut a katonák, akik kifosztották a kastélyt a majorsággal együtt. A kohanóci templom erőszakos elfoglalása és a családi birtok megsemmisítése megrázta a fiatal Ottlykot, és közelítette a Habsburg-ellenes táborhoz.

Ezen események után keresztapjához ment, onnan Bessenyei János barsi jegyzőhöz, és végül Osztrosith Mátyás jó módú nemes udvarába, ahol az elején kamarásként és utána sáfárként (főember szolgálja) szolgált. Az Osztrosith-birtokon ügyesen működött, nem kis összeget sikerült megkeresnie, amiből megjavította elpusztított és mostohaapja által tönkretett ozoróci birtokát. Osztrosithéknél összeismerkedett Czébányi Imre árvájával, Évával, akit 1680-ban vett feleségül.⁵

Thököly Imre hadseregében

Amikor 1680 júliusában a házasságkötés miatt a fiatal Ottlyk elhagyta Osztrosith házat, a megspórolt pénzből rendbehozta elhagyott családi birtokát, és a gazdálkodásra készült, nem sejtve, hogy már néhány hónap múlva a politikai események örvénye be fogja húzni a hadi eseményekbe. Annak idején az országban már második éve a Thököly-felkelés zajlott. És éppen ezzel kezdődött el a fiatal Ottlyk katonai karrierje. Egy nap 1680 szeptember végén, amikor termésével a nagyugróci vásárra indult, az úton a Hatvantól Vág völgyébe haladó kurucok lepték meg.⁶ Ezek Ottlykot családjával és néhány barátjával együtt elfogták, és magukkal hurcolták. Így közben tanúi voltak egy győztes összeütközésnek Caraffa Antal vérteseivel. Utána Ottlyk személyesen is találkozott Thökölyvel, aki szavai szerint azonnal felismerte, emlékezett rá eperjesi diákeveikből. Így Ottlyk, részben hajdani baráti kapcsolatuk révén, részben kényszerhelyzetben csatlakozott a kurucokhoz, a következő csata alatt viszont haza-

⁴ Ladiver, Elias 1669: Uo, FM 2/1045. Thaly, Kálmán: *Thököly Imre és iskolatársai mint színjátésszók*. 411–414.

⁵ Ottlyk György önéletírása: 9.

⁶ Ottlyk György önéletírása: 10.

szökött. Az elkövetkezendő három évet a családi birtokon töltötte, eléggé nehéz helyzetben, mert a kurucok mindenről megfosztották.

Sorsa elől azonban nem menekülhetett el ozoróczi birtokán. Akarata ellenére 1683 nyarán már a kuruc hadseregben szolgált. Azelőtt a vármegye Bécsbe küldte, s onnan nyomban Lőcsére Thökölyhez, aki tárgyalásokra hívta a vármegyék követeit. Így Ottlyk újból kényszerhelyzetbe került, és ismét alkalmazkodott. Lőcséről már nem ment haza, hanem tovább maradt a fejedelemmél.⁷

A Habsburg-ellenes táborba Ottlyk elsősorban pragmatikus és gazdasági okokból lépett be. Mint evangélikusnak és jómódú nemesnek szimpatikusak voltak neki a felkelés vallási céljai, végső soron viszont a kurucokhoz csak kényszerhelyzetben csatlakozott.

Néhány nap múlva a trencsényi nemesi felkelők élén Petneházy kurucjaihoz csatlakozott, és hűségesküt tett Thökölynek. Utána a fejedelmi hadakkal Pozsony felé haladt, és az elővárosokban táborozott.⁸

Néhány évtizeddel később (önéletrírásában) visszaemlékezett ezekre az eseményekre, és szigorúan bírálta a kuruc tiszteket, akik csak ettek és ittak, és elhanyagolták a fegyelmet, s magát a fejedelmet is bírálattal illette azért, mert inkább a török segítségben bízott, mintsem gondoskodott volna a vármegyék védelmezéséről. Amikor a kuruc katonák éjjel felgyújtották az elővárosokat, Ottlyk a városban aludt, és csak akkor ébredt fel, amikor az ellenség közeledett, és sietett a főtérre. Mivel a kapuk be voltak zárva, és kulcsait a kurucok vitték el, egy ács legény segítségével egy kiskaput tört át, és néhány kuruc lovassal együtt elszökött. A császári lovasság üldözte, de a törökök megmentették, és szerencsésen eljutott Thökölyhez Sintára.⁹

A következő napokban Bakacs századossal együtt három lovas század élén az Ausztriában portyázó török csapatokat kísérték, és ahogy később írta, figyelt rá, hogy megvédjék a magyar falvakat a török és a tatár pusztítás elől. Az osztrák földön viszont nem tudta befolyásolni az oszmán sereg viselkedését, és még több mint két évtized után is keservesen emlékezett a fegyvertelen lakosság gyilkolására. Ezért néhány nap múlva elhagyta szövetségeseit, és visszajött Thököly táborába Cseklészre, ahonnan a fejedelem Szakolcára küldte.¹⁰ Ezen események után jött haza családi birtokára, és felszabadította feleségét, akit közben a labancok fogtak el.

Ottlyk talán legnagyobb katonai sikere az egész felkelés alatt az ostromlott Eperjes megsegítése volt 1683 végén. Sobieski János lengyel király, miután a párkányi csata után szétváltak I. Lipóttal, hazafelé a felső-magyarországi szabad királyi városokban szándékozott telelni. Először Kassát akarta hatalmába keríteni, amikor az nem sikerült, Eperjes felé vonult, és december elején óriási seregével már a város előtt állt.¹¹

Még ezelőtt érkezett Eperjesre Ottlyk egy nagyobb lovas csapattal. Miután a város a felhívást a kapitulációra elutasította, a lengyelek elkezdték az ostromot, amely azonban csak négy napig tartott. A város erős bástyái ellenálltak a könnyű lovas had ostromlásának, amely a tüzéség nélkül nem remélhetett sikert. Ottlyk naponta ro-

⁷ Ottlyk György önéletrírása: 12.

⁸ Ottlyk György önéletrírása: 13.

⁹ Ottlyk György önéletrírása: 16.

¹⁰ Ottlyk György önéletrírása: 16.

¹¹ Ottlyk György önéletrírása: 20.

hant ki a városból, és óriási károkat okozott az ellenség táborában. Ahogy később emlékezett, annyi lengyel foglyot szerzett, hogy minden polgárnak egy lengyel szolgálja volt.¹² A négy napon át tartó reménytelen ostrom után Sobieski óriási veszteségeket szenvedett, és máshol is hasonlóan járt, ahol összeütközött a kurucokkal, s így 1683. év végén a Felvidéken majdnem tizenháromezer lengyel esett el. Eperjestől azután Kisszeben felé fordult, és a kis, gyengén megerősített várost harc nélkül foglalta el.¹³

Eperjesi sikere után Ottlyk még néhány hétig tartózkodott Sáros vármegyében, ahol a fejedelem parancsára szervezte a megyei felkelőket, akikkel december 21-én Sárospatakra érkezett. Petneházy Dávid ezredével azonnal a Gömör megyei Szendrőre vonult, amelyet közben az ellenség foglalt el. Váratlan rohammal legyőzte a császári őrséget, a várost felégette, és visszavonult. Visszafelé Rozsnyót is megszállta, és Jolsva mellett Caprara generális élelmiszer-szállító osztagát is megtámadta, és 400 hordó bort zsákmányolt.¹⁴

Nemsokára viszont újból elhagyta a pataki kuruc tábort, mert Thököly, ismét Petneházyval, Ungvárra küldte az átpártolt Drugeth Zsigmond ellen, aki az erős lengyel őrség védelme alatt bezárta magát a várba. Ottlyk január 5-én éjjel megtámadta és szétverte a lengyeleket, a várat azonban nem is próbálta bevenni. Utána 1684 februárjában ezredével Szolnok környékére húzódott téli szállásra, és ott először néhány ezer tatárral, majd a szolnoki bég csapataival összeütközött.¹⁵

Utána több kisebb csatában vett részt, és 1684 őszén egy nagy lépéssel előrehaladt kialakuló katonai karrierjében. Októberben Rimaszombaton a fejedelem ezredessé nevezte ki, és rábízta udvari karabélyos ezredét. Utána még télen ellátta a török őrséget Érsekújváron. Májusban az Ung megyei Likárton leverte Schultz generális egyik lovas egységét, amely először őt támadta meg. Thököly akkor Ottlyk bátorságát és katonai képességét egy aranyozott szablyával és egy ezüstözött fokossal jutalmazta.¹⁶

Ekkor már a fejedelem legjelentősebb hívei közé tartozott, s ezért 1685 nyarán a fejedelem egy újabb fontos feladattal bízta meg. Amikor júniustól szeptemberig Schultz generális újból megostromolta Eperjest, Thököly, többet nem tehetvén, ismét Ottlykot küldte 2000 lovassal a városnak segítségül. Az ezredesnek többször is sikerült a császáriakat meglepni, sőt a német tábort is sikeresen megtámadta, egy összecsapás során azonban lesbe esett, és fogságba került. Schultz nagyon becsülte az elfogott kuruc főtsíztet, és hogy ne adjon esélyt visszaszökésére a kurucokhoz, Kapy várában őrizet alatt tartotta.¹⁷

Ebben a fogságban, ötven dragonyos felügyelete alatt Ottlyk hét hetet töltött. Közben szeptember 11-én elesett Eperjes, és a szövetséges hadak visszavették Érsekújvárt. Ebben a helyzetben is intenzíven gondolt a szökésre, és egy nap szolgaruhában sike-

¹² Ottlyk György önéletírása: 21.

¹³ Az Eperjesi á. h. evangélikus gyülekezet levéltára: Status et factorum Ecclesiae Evangelicae utriusque nationis Germanicae aequae Slavicae in Regia ac Libera Civitate Cibiniensi succincta descriptio a primus Reformationis temporibus usque in presentem Annum 1778-um, 71.

¹⁴ Ottlyk György önéletírása: 22.

¹⁵ Ottlyk György önéletírása: 29.

¹⁶ Ottlyk György önéletírása: 31.

¹⁷ Eigentliche Relation der in Ober Ungarn liegenden Statt Eperies, so von Ihro Eccell. Herrn General Valentin Graffen von Schultz den 20 Julii 1685 belägert und den 19 Septembr. Darauff Abends ungefehr gegen 7. Uhr worden. Wien 1685; Ottlyk György önéletírása: 33.

rült a várat elhagynia. Azután drámai körülmények között, néhány nap múlva, éjjel haladva, az utakat kikerülve, éhesen szerencsésen megérkezett Kassára.¹⁸

A Habsburg hadsereg ezredese

Egy hét múlva Caprara generális kezdte a várost ostromolni, és közben Thököly eltávozott az országból. Az új helyzetben Ottlyk arra a meggyőződésre jutott, hogy a felkelés már gyorsan a végéhez közeledik, és ha haza akar jönni, feltétlenül át kell pártolnia. Szándékát megtárgyalta néhány nemesi barátjával, és megbeszélték, hogy az első adandó alkalommal el fogják hagyni az ostromlott Kassát. Leveleket írtak Scharffenberg és Barkóczi generálisoknak, amelyekben az átpártolást kínálták, cserében a rang és a vagyon megtartásáért, és Regéc vára alatt várták a választ. A kedvező válasz elfogadása után október 3-án eljöttek Caprara mislyei táborába. Néhány nap múlva találkozott Ottlyk Csáky Istvánnal, a felső-magyarországi főkapitánnyal és Caprara generálissal, aki (a megalkuvás értelmében) ezredessé nevezte ki.¹⁹ Így néhány hét leforgása alatt Ottlyk egy óriási átalakuláson ment át. Először emberfölötti módon küzdött, hogy kiszabaduljon a fogságból és visszaérkezzen a kurucokhoz, de pár nap múlva ismét rendkívüli kockázatot vállalt, hogy az uralkodói hadsereg táborába kerüljön. A következő napokban azonban, újból nagyon sokat kockázva már Caprara szolgálatában elment Kassára tárgyalni a kapitulációról. A védők viszont árulónak tartották, tömlöcbe zárták, és csak a fejedelem török fogságáról érkező hír mentette meg Ottlyk életét. Petneházyt, a többi főtiszttel együtt felszabadították, és utána segítségével a védők nagyon előnyös kapitulációs feltételeket értek el.

Ezzel a nagy katonai-diplomáciai sikerrel zárult Ottlyk számára a Thököly-felkelés rendkívül izgalmas és veszélyes vége. Az átpártolás és az azt kísérő események új lehetőségeket nyitottak Ottlyk katonai karrierjében, most a császári hadseregben. Azonban még novemberben eltávozott Caprara táborából, és családi birtokán húzódott meg. A következő hónapokat otthon töltötte, ahol újjáépíteni igyekezett a felkelés alatt néhányszor elpusztított gazdaságát. De a felkészülés Buda visszavívására újból kitépte Ottlykot falusi életéből.

Ozoróczi gazdaságán tartózkodott, amikor 1686 júniusában levelet kapott Caprara generálistól és Csáky István felső-magyarországi főkapitánytól. Mindkét főtiszt hadseregbe hívta Ottlykot megígérve az ezredesi rang megtartását, sőt a saját lovasezred átadását is. Ottlyk a meghívást jól átgondolta, és kétségtől kuruc múltjára is nézve úgy vélte, hogy elkövetkezett az idő, hogy megmutassa, nemcsak a kuruc vezérnek, hanem az uralkodónak is tud híven szolgálni. Így újból belépett ezredesi ranggal a császári hadseregbe, és a következő hónapokban részt vett Buda ostromában.

Július 10-én érkezett Ottlyk a Buda alatti táborba, ahol csak egy magyar tisztet talált, gróf Czobor Ádámot. A következő hetekben több kisebb összecsapásban vett részt, és mivel a saját ezredet végül nem kapta meg, több magyar tiszttel önkéntesen

¹⁸ Ottlyk György önéletírása: 33–35.

¹⁹ Ottlyk György önéletírása: 35–36.

bekapcsolódott a harcokba. Így július 27-én részt vett a hatalmas rohamban, Lotharingiai Károly herceg vezetése alatt. Ottlyk, több magyarral együtt az Esztegomi rondellánál harcolt, de látván néhány száz német muskétás rettenetes megsemmisítését, azután inkább a brandenburgi útegeknél tartózkodott. Július végén találkozott Ottlyk Caprara generálissal, aki nagyra becsülte, hogy a volt kuruc főtitizet a császár táborában találta, és azonnal Lotharingiai herceg figyelmébe ajánlotta.²⁰ A herceg Ottlyk-nak egy saját ezredet ígért, Buda alatti tartózkodása azonban másképp alakult.

Nemsokára alkalmat kapott arra, hogy a harcban tüntesse ki magát, amikor augusztus 8–9-én néhány barátjával indult a török tábor felderítésére. Ott Pallásthy Gáborral, a többiektől elszakadva próbáltak valamilyen foglyot megszerezni. Visszafelé néhány német lovassal találkoztak, Neuburgi herceggel az élen, akit Ottlyk ezredesnek tartott, aki, még nem találkozáskor az ellenséggel, rábeszélte Ottlykot, hogy lovagoljanak vissza a török táborhoz. Szerencsétlenül összeütköztek két török lovassal, ami majdnem az életébe került Ottlyknak, amikor az ellenség lelőtte a lovát, és csak Neuburgi herceg és Pallásthy segítségével menekült meg. Közben azonban néhány török század is megjelent a helyszínen, és a német hercegnek is új egységek siettek a segítségére, s így a csata estig tartott.²¹

Másnap maga Lotharingiai herceg magához hívta Ottlykot, és elismeréssel nyilatkozott a tegnapi összecsapásról, ajánlva neki, hogy Bécsben kérjen jutalmat a herceg nővérétől, Eleonóra Magdolna királynétól.

Még nagyobb sikert aratott Ottlyk egy másik ütközetben, augusztus 11-én, amikor nagy török sereg közeledett táborához, a harcot viszont nem kezdte el. Ottlyk Czobor gróffal együtt összeütközött velük, amikor Erdődy gróftól hazafelé lovagoltak. Túlerővel szemben harcoltak, néhány ellenséget megölt, és párbajba keveredett egy török zászlóssal, akitől ellopta a zászlót.²²

Ezért a tettért Ottlyk nagy elismerésben részesült a jelenlevő tiszteknél, mások közt Batthyány Ádám generálisnál is, akinek ajánlására a zászlót elvitte a főparancsnoknak, Miksa Emánuel bajor választónak. A választó saját sátra elé a földbe szúrta a zászlót, és Ottlyknak jelentős pénzösszeget akart fizetni. Ezt viszont elutasította, és egy hőstettét bizonyító oklevél kiállítását kérte, a kérést a választó szívesen teljesítette.²³ Hogyha előre tudta volna, hogy néhány hónappal később, az eperjesi vértörvényszék előtt éppen ez meg fogja menteni életét...

Másnap, augusztus 14-én az ostrom egyik legnagyobb csatájában, a nagyszénazugi csatában vett részt, ahol Czobor Ádámmal együtt Batthyány Ádám generális ezredében harcolt. Augusztus 16-án egy török lovasokkal való kisebb összecsapás-

²⁰ Ottlyk György önéletírása: 43–44.

²¹ Ottlyk György önéletírása: 44.

²² Ottlyk György önéletírása: 45.

²³ ÖSA Wien, HKR Protokolle 1686, Bd. 373: Miksa Emánuel bajor választó bizonyítványa Ottlyk hőstettéről Buda ostrománál. („Mi, Miksa Emánuel, Isten kegyelméből Felső és Alsó Bajorország hercege, rajnai gróf, legfelsőbb asztalnok és a Szent Római Birodalom választófejedelme, lichtenbergi gróf. Ezzel értékeljük Ottlyk György nemes és önkéntes katonát, aki erővel és nagy lelkesedéssel hatalmába kerítette a török zászlót, elhozta a mi táborunkba, és így ezzel alkalommal nemesi módon bemutatta bátorságát harcban a kereszténység nevét veszélyeztető barbár és ellenség ellen. Miután nekünk elhatározott ezt a zászlót ajándékozni, biztos lehet a mi kegyelmes szeretetünkkel. Ennek jeléül elrendeltük egy bizonyítvány kiadását. Táborunkban Budával szemben, 1686. augusztus 15. Legfényesebb herceg választó fejedelem tanácsából titkos tanácsos Marcus Mayer, s.k.”)

ban megsebesült, s mivel nem volt képes tovább harcolni, másnap, augusztus 17-én hazaindult.²⁴

Az a néhány hét, amelyet Ottlyk császári ezredesként Buda alatt töltött, rendkívül fontos lett nemcsak a katonai karrierjének alakulásában (ott megismerkedett Bercsényivel, Barkóczival, Czoborral és több más császári magyar tiszttel), hanem általában a további életében, ami meg is mutatkozott már a következő év eseményeiben.

Békés években

A következő évben, 1687-ben Eperjesen tartották a szomorúan híres eperjesi vértörvényszéket. Tavasszal, március második felében Ottlyk is Caraffa Antonio generális kezébe került, és áprilistól júniusig Eperjesen volt börtönben. Feleségének erélyes és gyors közbelépésének köszönhetően, aki haladéktalanul elutazott Bécsbe, és ott bemutatta a bajor választó bizonyítványát, személyes kegyelmet kért az uralkodótól férjének, szabadult ki.²⁵ Pradoxonként, Eperjesen együtt volt bezárva Pallásthy Gábor ezredessel, akivel még néhány hónappal korábban együtt harcolt Buda alatt.²⁶

Hihetetlen kiszabadulása után családi birtokára távozott, és ősszel részt vett a pozsonyi országgyűlésen. Ott az igazat mesélte el a követeknek az eperjesi eseményekről, s így neki köszönhetően is az uralkodó az év végén a rendkívüli törvényszéket feloszlatta.²⁷ Csak néhány hónapig tartózkodott otthon, amikor 1688 elején újból gróf Czobor Ádámtól kapott levelet, amelyben arról értesítette, hogy az Udvari Haditanács elnöke (gróf Starhemberg) parancsára két, a rajnai harctérre szánt magyar lovasezredet állít össze. Élére három magyar tiszte, Pálffy Jánost, Kollonich Ádámot és Ottlykot ajánlotta. Először elhatározta, hogy az ajánlatot elfogadja, felesége unszolására azonban, aki három kis fiával egyedül maradt volna, ezt végül elutasította. Ottlyk döntésében az is szerepet játszott, hogy családi vagyona nagyon rossz állapotban volt, és több távolabbi rokon készült rátenni a kezét.²⁸ Talán az eperjesi vértörvényszék alatt szerzett tapasztalatai is óvatosságra intették, s emiatt sem volt kedve az uralkodónak szolgálni. A felvidéki evangélikus hagyomány szerint viszont annak idején néhány évig hőiesen harcolnia kellett a Franciaország elleni háborúban.²⁹

Így akkor Ottlyk jó gazdaként viselkedett, és a következő években rendbe tette a családi vagyont, miközben I. Lipót is megjutalmazta, elsősorban az új címerrel. A század elején birtokigazgatóként működött Salm herceg hatvani uradalmában, ahol elsősorban gazdaságirányítási tapasztalatokat szerzett.

Salm herceg még 1702 januárjában Bécsben nevezte ki Ottlykot hatvani uradalmának prefectusává. Beiktatása után első feladata az uradalom megreformálására

²⁴ Ottlyk György önéletírása: 51.

²⁵ Ottlyk György önéletírása: 59–60.

²⁶ Rezik, Ján 1931: 47.

²⁷ *Corpus Juris Hungarici* 1900: 352–353.

²⁸ Ottlyk György önéletírása: 74–75.

²⁹ Barica, Alexander 1998: 27.

való terv kidolgozása volt. A gazdaság ellenőrzése után Ottlyk a gazdálkodás és a jövedelememelés érdekében új módszereket javasolt. Végül kidolgozta az uradalom korszerű fejlesztési projektjét.³⁰ A herceg Gronzfeld generálisnak is megmutatta a projektet, aki diószegi uradalmában akarta azt felhasználni. E siker után Salm még jobban becsülte Ottlykot, akinek felemelte fizetését évi 1000 rajnai Ft-ra. Amikor a herceg József királlyal Londonba utazott, kíséretében elvitte Ottlyk idősebb fiát. Két év alatt Hatvanban sikerült Ottlyknak végrehajtani reformprojektjét, nagy tekintélyt szerzett, és köznemesi származásának ellenére az arisztokraták és három vármegye is tiszteletben tartotta.³¹

Az a két év, amelyet Ottlyk a hatvani uradalomban töltött, jelentős szerepet játszott életében és karrierépítésében. Nemcsak azért, mert a magas fizetésnek köszönhetően kibővíthette saját Trencsén megyei gazdaságát, és csak Hatvanban száz szarvasmarhát tartott birtokán. E viszonylag rövid idő alatt megmutatta, hogy képes egy hatalmas uradalmat sikeresen, korszerű módszerek felhasználásával vezetni. Hatvanban kitűnt mint jó sáfár, tehetséges ökonómus és észszerű gazdálkodó. Paradoxon, hogy ezeket a tapasztalatokat és a tudást már néhány év múlva tudta kamatoztatni a kuruc állam gazdasági vezetésénél.

A Rákóczi-szabadságharcban

A Rákóczi-szabadságharc eseményei kiragadták Ottlykot a hatvani gazdálkodásból, és 1703. nyár végén újból fegyverbe szólították a kuruc ezredest. Ekkor azonban még az uralkodó táborába. Így Ottlyk másodszor is belépett a Habsburgok szolgálatába, és néhány hónapig labanc ezredesként részt vett a szabadságharc hadi eseményeiben. I. Lipót ismét az ezredesi rangot adományozta neki, és Trencsén vármegye védelmét bízta rá a közeledő kurucok előtt. Azonkívül, hogy a vármegyei inszurgensek kapitánya is volt, tíz vármegyei századot össze kellett állítania, ami csak részben sikerült.³² Az inszurgensekkel együtt Zsolnáról Nyitra vármegyébe kísérte gróf Ritschan seregét, nem is sejtve, hogy nemsokára ellene fog harcolni.³³

November elején katonáival és a trencsényi nemességgel bezáródott Trencsénbe, ahonnan csak nézhette, ahogyan Winkler Vilmos kuruc ezredes csapatai fokozatosan megszállták a vármegye területét.³⁴ Ottlyk többször sikeresen megtámadta a kurucokat, miközben jelentős zsákmány is került a kezébe. Nemsokára azonban a százada szétesett, és katonái csatlakoztak a kurucokhoz.³⁵ Az újév után a királyi helyőrség elhagyta a várost, és a biztonságosabb, jól megerődített várba távozott. Vele együtt Illésházy

³⁰ Ottlyk György önéletírása: 78–80.

³¹ Ottlyk György önéletírása: 81.

³² Ottlyk György önéletírása: 83.

³³ Ottlyk György önéletírása: 85–86.

³⁴ Trencsénvári napló: 416.

³⁵ Ottlyk György önéletírása: 86.

főispán és több főnemes is elment.³⁶ A kurucok támadásai állandóan erősödtek, és Ottlyk számára világos volt, hogy külső segítség nélkül nem lesz képes tovább védelmezni a várost. Végül tárgyalásokat kezdett Winklerrel, és mivel „az odaszorult nemességnek nem volt kedve a várost oltalmazni”, másnap kiadta a várost a kurucoknak.³⁷

Így 1704 februárjában lezárult Ottlyk labancsága, s egyúttal az ezredes működése az uralkodó hadseregében, amelybe már sohasem lépett be. Így Ottlyk a rövid labancság után ismét belépett a kurucok táborába, saját szavai szerint „nem volt más lehetősége”.³⁸ Mivel családi birtokait a kuruc katonaság újból kifosztotta, elfogadta Bercsényi ajánlatát, elment hozzá Sintára, ahol a generális átadta neki a közben fogságba esett Pongrácz Gáspár lovasezredét. Így Ottlyk 1704-ben tényleges ezredes lett, de ebben a beosztásban sem szerepelt sokáig. Tavasszal Trencsén vármegyében egy hatalmas hadat állított össze, amely tizennégy lovasszázadból és kétezer felfegyverzett jobbágyból állt.

Áprilisban Ottlyk Trencsén városában és környékén tizenhat lovas századot és kétezer felfegyverzett parasztból álló sereget állított össze, és ezt a hadat május 1-jén Sintára vitte Bercsényihez.³⁹ Utána Károlyi Sándor parancsára Trencsén és Pozsony vármegyébe menetelt, ahol akkor Ritschan tábornok tartózkodott. Őt a hazavonulás alatt Bercsényi háromezer katonával Szomolány mellett támadta meg.⁴⁰ Így 1704. május 28-án a szabadságharc első jelentősebb győztes csatáinak egyikére került sor. A szomolányi csatában is részt vett Ottlyk háromszáz huszárjával.⁴¹ Támadásának is köszönhetően Ritschan generális, összes katonáival fogságba esett.⁴² A szomolányi csata a szabadságharc egyetlen nagyobb hadi eseményét jelenti, amelyben Ottlyk aktívan részt vett, és hozzájárult annak szerencsés lefolyásához.

Nyáron kb. ötszáz lovassal a nyugati határon tartózkodott, és többször portyázott Morvaország területén.⁴³ Ősszel néhányszor próbálta bevenni Trencsén várát, de ez sem erővel, sem tárgyalásokkal nem sikerült neki.⁴⁴

Szeptemberben Nagykerén, Bazinban, Alsószerdán és más helyeken tartózkodott, és a hónap közepén Bercsényi, Ocskayval együtt Ausztriába küldte portyázni. Ekkoriban gyakran betegeskedett, és panaszkodott, hogy a gyors hadműveletek nem tettek neki jól.⁴⁵ Ez volt az egyik fő oka annak, ami miatt éppen akkor elhagyta tiszti karrierjét, és egy más szolgálatba lépett be: októberben Bercsényi ajánlására elfogadta a fejedelmi udvarmesteri tisztséget. Természetesen az új hivatalban már nem vezette a lovasezredet, és néhány hónapig nem is vett részt aktívan a hadi eseményekben. Ráadásul a következő években több más magas gazdasági hivatalt is vállalt.

³⁶ Trencsénvári napló: 416.

³⁷ Ottlyk György önéletírása: 87.

³⁸ Ottlyk György önéletírása: 88.

³⁹ Bercsényi levele: 31.

⁴⁰ Forgách Simon emlékirata: 485–486.

⁴¹ Ottlyk György önéletírása: 89.

⁴² Markó, Árpád 2003: 55.

⁴³ Ottlyk György önéletírása: 90–91.

⁴⁴ Thaly, Kálmán 1905: 44.

⁴⁵ Trencsénvári napló: 434–435.

Így Ottlyk szinte napról napra lett a kuruc állam egyik legjelentősebb embere. Mint udvarmester elsősorban a fejedelmi udvarért felelt. Vezette az összes szolgálati személyzetet, gondoskodott a fejedelem, a személyzet és az udvari egységek ellátásáról élelmiszerral, borral sörrel, takarmánnyal, ruházattal, fegyverekkel, lőszerezéssel és más termékekkel. Hatáskörébe tartozott a fejedelem s udvara összes tevékenységének biztosítása, úgy mint az utazások, szállásfoglalás, a követek fogadása, hivatalos lakomák, tárgyalások stb. A szabadságharc első éveiben, amíg még nem jöttek létre az állami hivatalok, más feladatokat is teljesített (a fejedelmi és az elkobzott birtokok üzemeltetése, a hivatalnokok és a tisztviselők fizetése, az állami szervek és a hadsereg gazdasági vezetése s mások).

Az egyedüli nála magasabb tisztviselő az udvarban az udvari marsall volt. Az udvarmester alá tartozott az összes további hivatalnok és alkalmazott. Az 1708-as instrukció értelmében a fejedelem rábízta az udvar gazdasági működését. Különös figyelmet kellett fordítania a vendégek ellátására és étkeztetésére. Helyettesítette a fejedelmet, ha az nem tudta fogadni a hivatalos vendégeket. Kötelességei közé tartozott az idegen követek ellátása is egész tartózkodásuk alatt. Külön feladatát képezte a rábízott arisztokrata ifjak nevelése, akik különböző udvari tisztségeket töltöttek be. Felügyelte az udvar összes tisztjét és a személyzetet kötelességeinek teljesítésében. Felelt az udvari tisztviselők, alkalmazottak és szolgák ruháztatásáért és negyedévenkénti fizetéséért. Emellett ellenőrizte az udvar számadásait is. Szükség esetén az udvari katonákkal is rendelkezhetett.⁴⁶

Udvarmesteri tisztségében Ottlykot 1705 őszén lefoglalta a szécsényi országgyűlés előkészítése. Maga is részt vett a tárgyaláson, miközben sokat segített a protestáns követeknek a vallási törvénycikkek fogalmazásában.

Az udvarmesteri hivatalban Ottlyk az ország vagy a szabadságharc legfontosabb személyiségei közé tartozott, és óriási tekintélyhez jutott. Befolyását nemcsak saját pozíciójának megszilárdítására és a családi birtokok szaporítására használta fel, hanem az evangélikus egyház megerősítésére és átszervezésére is.⁴⁷

1706-ban a fejedelem új magas gazdasági szereppel bízta meg, amikor kinevezte a Thököly-birtokok prefectusának. A következő év áprilisában szervezte a marosvásárhelyi országgyűlést, és nyáron részt vett a tragikus ónodi országgyűlésen. Az év végén kezdeményezte az Udvari Gazdasági Tanács (Consilium Oeconomicum Aulicum) létrehozását a Rákóczi-birtokok igazgatására. Rákóczi alelnökének nevezte ki Ottlykot.⁴⁸ Már az udvarmesteri hivatalban egyre nagyobb ellentétbe került Bercsényivel. Ez a konfliktus a szabadságharc utolsó éveiben még inkább kiéleződött. Ottlyk nem értett egyet a gazdaság vezetésével, az ezüstpénz kivitelével, tiltakozott az arisztokrácia fölösleges pazarlása és gazdagodása ellen.⁴⁹

Csak 1707 őszén vett részt Ottlyk ismét a harcokban, anélkül, hogy felszabadult volna a gazdasági hivataloktól. Már október végén elküldte neki Bercsényi Trencsén vármegyébe Szalai, Nikházi és Orosz Pál ezredét Czelder Orbán gyalogságával.⁵⁰ No-

⁴⁶ Székesi gróf 1875: 136.

⁴⁷ 1706-ban a Thököly-javak prefectusa, 1707-től az Udvari Gazdasági Tanács alelnöke volt.

⁴⁸ Az ismert rózsahegyzi zsinat egyik kezdeményezője is volt.

⁴⁹ A tanács elnöke maga a fejedelem volt.

⁵⁰ OSzK – Fol. Hung. 1389, 7. fol. 108.

vember elején egy villámgyors portyázó hadjáratot vezetett Sziléziába.⁵¹ Néhány nap múlva Rózsahegyre küldte Bercsényi, ahol megnyugtatta a lakosságot, és új csapatokat toborzott a szlovák jobbágyokból. Onnan már november 11-én hat ezredet vezetett Tapolcsányba. Valószínűleg ezek az új katonai feladatok is szerepet játszottak abban, hogy a fejedelem 1707. november 23-án brigadérossá nevezte ki.⁵²

A trencségi csata után

1708-ban Ottlyk ismét katonává vált, és augusztus elejétől élete legjelentősebb katonai feladatait teljesítette. Augusztus 3-án a fejedelem mellett személyesen részt vett a trencségi vereségben, s utána Rákóczival együtt visszavonult Nyitra vármegyébe. Mivel jól ismerte a területet, és nagy tekintélynek örvendett a megyei nemesség körében, már a következő napokban a fejedelem rábízta a szétszórta hadak összeszedését és az északnyugati vármegyék védelmezését Heister és Pálffy előrenyomuló hadseregei ellen.

Eredetileg Ottlykot csak a nemesi felkeléssel és a gyalog paraszthad szervezésével bízták meg Trencsén, Nyitra és Árva vármegyében. Tekintettel némely kuruc tisztek tárgyalásaira az ellenséggel és a számos katonaszökésre a trencségi csata után, a fejedelem azzal is megbízta, hogy az árulás eseteit vizsgálja meg. Elsősorban Ocskay László brigadérosra gondolt, aki gyanúsán viselkedett, és nem vette figyelembe parancsait.⁵³

Az északkeleti vármegyék védelmére először a három brigadérosnak, Petrőczy Istvánnak, Ottlyk Györgynek és Ocskay Lászlónak kellett együttműködni. Együtt kellett vonulniuk Bajmóc felé, és Nyitra esetleges elvesztése után tovább Szolcsánhoz. Mivel azonban Petrőczy beteg volt, és Ocskay nem volt hajlandó a parancsokat teljesíteni, a hadműveletek során kezdettől fogva Ottlyk parancsolt.⁵⁴

A lednicei Rákóczi-uradalom területén a fejedelem gyakorlott puskás parasztjaiból összeállított egy jó gyaloghadat. Néhány nap alatt végigjárta az összes várat, átnézte állapotukat, és végrehajtotta a kellő intézkedéseket a megerősítésükre. Rákóczi alárendelte neki Luzsinszky Sándor lovas karabélyos ezredét és Czelder Orbán gyalogezredét.⁵⁵ Az Ocskayval folyó levelezés és tárgyalások folytán Ottlyknak gyanúsá vált egy másik fontos személyiség is, Pyber László címzett püspök és Rákóczival megbízott nyitrai adminisztrátor. Korábban még Bercsényi és Rákóczi is hitt Ocskay és Pyber lojalitásában, csak Ottlyk figyelmeztette őket mindkettőjük árulási szándékairól.

Trencsén vármegyében Ottlyk rendkívül nehéz helyzetben volt. Az eredeti terv szerint ugyan közösen kellett haladniuk Petrőczyvel és Ocskayval, Ocskay azonban nem volt hajlandó elhagyni Hinoránt, és kétezer főnyi parasztserege sem akart Nyitra vármegyébe vonulni. A trencséniek csak a morvaországi határterületek prédálására

⁵¹ Czigány, István 2008: 92.; MNL-OL Budapest, P 566, III., XXII.

⁵² Heckenaszt, Gusztáv 2004: 320.

⁵³ Thaly, Kálmán 1905: 267.

⁵⁴ Bercsényi levele 1708. augusztus 14-ről: 19.

⁵⁵ Thaly, Kálmán 1905: 272.

voltak hajladók, az árvaik sem akartak kimozdulni vármegyéjükől. Így augusztus 25-én Bajmóchoz csak nagyon megszűkült hadat hozott el.⁵⁶ Éppen akkor Révay Simon báró, Nyitra parancsnoka, Pyber László közreműködésével átadta a várat Pálffynak. Ottlyk, aki jól ismerte a szlovák nemesek mentalitását, nagyon jól felismerte a fenyegető veszélyt, és nagy fáradsággal igyekezett megtartani a lakosság és a kuruc had egységét.

Ocskay árulása után Ottlyk a legszükségesebb lépéseket tette meg a legveszélyeztetettebb vármegyék megerősítésére. Levelet írt az összes várba Lednictől Bajmócig, amelyekben informálta a várparancsnokokat a brigadéros és a püspök tetteről.⁵⁷

Mivel Ocskay átpártolásával a Trencsén vármegyében lévő reguláris had nagyobb része elveszett, Ottlyk visszavonult Turóc és Árva vármegyébe, s egyúttal kért Bercsényitől egy lovasezredet. Tekintettel a súlyos helyzetre, Bercsényi már szeptember 4-én küldött Ottlyknak 2000 lovast (Rétey és Bokros ezredéből) Andrassy Pállal.⁵⁸ Erre Ottlyk haladéktalanul nyugatra menetelt, hogy megmentse a kuruc hatalom maradványát. Azonnal kihirdette a nemesi felkelést, és új, négyezer főnyi hadat toborzott az árvai és a kiszucai parasztek körében.⁵⁹

Így ugyan Ottlyk szeptember elején, egy hónappal a trencsényi katasztrófa után nekikezdett az új feladat teljesítéséhez, de ennek során óriási nehézségekbe ütközött, s így egy egész hétig tartott, amíg Bajmócig ért, ahol átvette Andrassytól lovas egységeit. Közben a fejedelem más, zömében lovas csapatokat is rendelt az udvarmesterhez, amelyekkel haladéktalanul folytatnia kellett az utat Nagytapolcsányhoz.⁶⁰ Ott sem maradt sokáig, és már két nap múlva, szeptember 14-én megérkezett Bánba, ahol személyesen szervezte a Trencsén megyei inszurgenseket. Ezeket megerősítette Luzsinszky lovas karabélyosaival és a volt Ocskay-huszárokkal.⁶¹

Trencsén vármegyében Ottlyk erélyes rendeletekkel visszaállította a fegyelmet, és elvezette egységeit nyugatra, ahol Zsolna táján kiegészítette a sereget a frissen toborzott jobbagykatonákkal. Legértékesebb hadát, Luzsinszky lovasait délre és délnyugatra küldte. Az ezred, amelyet Paur Ferenc alezredes vezetett, többször betört Morvaországba, és le is győzött néhány kisebb császári egységet, amiben a határmelléki parasztek is segítettek. Máshol azonban a parasztek ellenségesen viselkedtek, mint Oroszlánkő vára alatt, amit büntetésül megégetett.⁶²

Szeptember második felében Bercsényi kérte Ottlyktól az egész had elvezetését dél felé, aki ekkor majdnem három és fél ezer katonának parancsolt (Balogh, Bottyán, Orosz és Bokros ezrede, néhány dragonyos század Révay és Eszterházy ezredéből és az udvari karabélyosok Ottlyk Pál vezetése alatt), és ezzel a sereggel szándékozott meglepni és leverni Ocskayt. Amikor elvonult Lipótvártól északra, Nagytapolcsányhoz, az udvarmester a nyomában haladt.⁶³ Tervét azonban már nem tudta végrehajtani,

⁵⁶ Bercsényi levele 1708. augusztus 20-áról. 25.

⁵⁷ Thaly, Kálmán 1905: 284. l.

⁵⁸ Bercsényi levele 1708. szeptember 4-ről. 63.

⁵⁹ Thaly, Kálmán 1905: 344.

⁶⁰ Rákóczi levele 1708. szeptember 11-ről. 134.

⁶¹ Thaly, Kálmán 1905: 369.

⁶² Thaly, Kálmán 1905: 371.

⁶³ Thaly, Kálmán 1905: 376–378.

mert október elején Bercsényi szigorú parancsára hadainak nagyobb részét, Balogh Istvánt három lovasezreddel, el kellett küldenie Verébhez.⁶⁴

Mivel Ottlyk nem rendelkezett elegendő erővel ekkora nagy terület ellenőrzésére, észak felé vonult. Ottlyknak Trencsén vármegyében meg kellett küzdenie a kuruc hatalom bomlásának következményeivel: a katonák fegyelmezetlenségével és a parasztok kihágásaival.⁶⁵ Ennek ellenére, vagy inkább ezért igyekezett visszaállítani a rendet, és szigorúan megbüntette azokat, akik átálltak az ellenséghez. Részben sikert is aratott, amikor Paur alezredes leverte a trencsényi labancokat, és Czelder brigadéros Árvában visszaverte a Sziléziából betörő császári katonákat.⁶⁶ Utána Paur lovasaival Kiszucára érkezett, ahol megbüntette a lázadó jobbágyokat, és Winkler katonáival betört Morvaországba. Büntetésül az árulásért felégette Pruszk mezővárost. Végül embereit Sziléziába küldte tárgyalni a kereskedelmi szerződésről.⁶⁷

Néhány nap múlva Bercsényi parancsára elhagyta Trencsén vármegyét, és részt vett a bányavárosok sikertelen védelmében. Trencsén vármegye oltalmazására Luszinszky ezredét rendelte, Czeldert Liptóba irányította, és Andrásyt Árvába. Október közepén elhagyta Zsolnát, és Thúróczy gyalogságával és a megyei csapatokkal elvonult Szentkereszthez.⁶⁸

Bercsényi parancsa szerint a Körmöcbányaig és Selmezbányaig húzódó Garam völgyét kellett védelmeznie. Zsarnóca táján egyesült a Zólyom megyei fegyveres néppel s más kisebb egységekkel, és október 24-én új védelmi állásokat foglalt el Korpona és Zólyom között.⁶⁹

Október végén ismét szervezte a maradék északnyugati vármegyék védelmezését a sokkal erősebb, előrenyomuló ellenség ellen. Közvetlen parancsnoksága alatt több nem teljes, legnagyobb részt lovas ezred állt: Réthey, Labancz és Bokros huszárjai, Luszinszky lovas karabélyosai, Bercsényi dragonyosai és Thúróczy hajdúi, összesen kb. 1500 lovas és 500 gyalogos. Ezek az egységek azonban nem egy helyen voltak elhelyezve, hanem több állásban Trencsén és Nyitra vármegyében. A szomszédos Turóc vármegyében Révay Mihály dragonyos századát helyezte el, Liptó védelmére Czelder Orbán, és Árvában Andrassy Pál gyalogezredét hagyta. Ezeken kívül még néhány száz nemesi felkelő és ezer fegyveres jobbágykatona is rendelkezésére állt. Így Ottlyk vezetése alatt öt vármegye területén összesen 2500 lovas és 1300 gyalogos állt, amelyeknek viszont csak kisebbik részét alkották a reguláris hadak, és maga a brigadéros sem éppen jó véleménnyel volt saját seregéről.⁷⁰

Ilyen hadsereggel kellett Ottlyknak viszonylag széles területen Pálffy János előrehaladó reguláris hadtestének ellenállnia. Parancsnoksága alatt a jól megerősített és felfegyverzett Bajmóc várán kívül még néhány kisebb Trencsén megyei vár (Budatin, Óvár, Lednice, Beszterce, Lietava) is állt. Amikor november 3-án Privigyéről Pálffy hadserege közeledett, Ottlyk visszavonult Trencsén vármegye területére. Ott hadait

⁶⁴ MNL-OL Budapest, P 566, III., XXII: Ottlyk levele Radvánszky Jánosnak 1708. október 2-ról.

⁶⁵ Thaly, Kálmán 1905: 381.

⁶⁶ MNL-OL Budapest, P 566, III., XXII: Ottlyk levele Radvánszky Jánosnak 1708. október 2-ról.

⁶⁷ Bercsényi levele 1708. október 8-ról. 125.

⁶⁸ Thaly, Kálmán 1905: 9–15.

⁶⁹ Thaly, Kálmán 1905: 19–20.

⁷⁰ Thaly, Kálmán 1905: 32.

két részre osztotta, magának csak Réthey és Bokros huszárjait hagyta meg. Bajmóc nem volt képes hosszú ideig ellenállni, és november 11-én kapitulált. Ezután Pálffy több mint négyezer főnyi serege északra nyomult.

Ottlyk, akinek rendelkezésére csak Réthey, Bokros és Luzsinszky nem teljes számú ezredei és a nemesi felkelők álltak, Zsolnán várta az ellenséget. Thúróczy hajdúinak visszaérkezése után az utolsó kétségbeesett kísérletre határozta el magát. Ezek Ottlyk parancsára megtámadták a semmit nem sejtő előrenyomuló ellenséget. Így először sikerült nekik az ellenséges lovasságot megállítani, de még a harc folyamán Thúróczy átállt az ellenséghez. Ezt követően Ottlyk azonnali visszavonulást parancsolt Liptó felé. Mivel Réthey és Luzsinszky lovasaival együtt Nagy János karabélyosai és Deák Ferenc huszárjai is keletre vonultak, Turóc vármegye védtelenül marad az előrenyomuló Pálffy hadával szemben, amely így nyomban el is foglalta azt.⁷¹

Ottlyk a visszavonulás után is még mindig néhány vármegyét a hatalmában tartott: Árvát, Liptót, Gömört és Kishontot. Ugyanakkor négy reguláris lovasezrednek (Bercsényi, Forgách, Gyürki és Luzsinszky), négy huszár mezei ezrednek (Réthey János és György, Diák és Bokros), két gyalogezrednek (Andrássy és Czelder) és négy megyei zászlóaljnak (Gömörben, Kishontban, Rimaszombaton és a gömöri szorosokban) parancsolt.⁷² Trencsén vármegyében még elvonulása után is néhány kisebb vár (Lednice, Beszterce, Óvár, Budatin és Lietava) védekezett. A viszonylag nagy katonai erő ellenére Ottlyk helyzete mindig kritikus volt. Liptó vármegyében hamarosan megtudta, hogy a hegyi szorosok Turóc és Árva határán nincsenek megfelelően megerősítve, és így ideiglenesen meg kellett azokat szállnia Czelder Orbán és Andrássy Pál gyalogságával.⁷³

November elején Ottlyk Trencsén és Turóc vármegyét veszítette el. Annak ellenére, hogy viszonylag erős haddal rendelkezett, sehol sem határozta el magát döntő csatára, és az ostromlott kuruc váraknak sem tudott hatékonyabban segíteni. Csak így sikerülhetett volna megállítani Pálffy előrenyomulását, továbbá könnyebbíteni az Érsekújvárnál lévő kuruc hadsereg helyzetén és felemelni a katonaság lesüllyedt hangulatát.⁷⁴

Később Bercsényi vádolta Ottlykot az északkeleti vármegyék elvesztésével, és Rákócziak azt tanácsolta, hogy már ne bízzék benne.⁷⁵ A fejedelem azonban továbbra is bízott Ottlykban, s végül maga a brigadéros udvarmester kérte november 14-én Bercsényit, hogy helyére Csáky Mihályt vagy Andrássy Pált nevezze ki.⁷⁶ Rákóczi egyetértésével november 23-án Babocsay Ferencnek átadta a parancsnokságot.⁷⁷

1708. augusztus elejétől november végéig Ottlyk változó szerencsével Trencsén, Felső-Nyitra, Turóc, Árva és Liptó vármegyéket védte. Annak ellenére, hogy hadserege nemegyszer 5000 főre is szaporodott, a döntő csatát mindenáron igyekezett kikerülni, ami miatt Bercsényi nagyon erősen bírálta. Ennek azonban komoly okai voltak.

⁷¹ Thaly, Kálmán 1905: 26–37.

⁷² Bercsényi levele 1708. november 15-ről. 175.

⁷³ Thaly, Kálmán 1905: 43–44.

⁷⁴ Bercsényi levele 1708. november 8-ról. 165.

⁷⁵ Bercsényi levele 1708. november 15-ről. 170.

⁷⁶ Thaly, Kálmán 1905: 45.

⁷⁷ Thaly, Kálmán 1905: 47.

A rendszerint hegyvidéken harcoló Ottlyknak nagyjából csak a lovas egységek álltak rendelkezésére, holott a hadi helyzet inkább a gyalogságot követelte meg. A reguláris gyalogság hiányát rossz minőségű megyei csapatokkal és a fegyveres jobbágységekkel igyekezett pótolni. Összes ezredeinek egyesítése megvalósíthatatlan volt, és a hadak kivonása az egyes vármegyékből utat nyithatott az ellenségnek. Csak november közepén ürítette ki Trencsén és Turóc vármegyét, az árvai és lipcsei szorosokban hagyva a harcra képes gyalogságot, és a főerőkkel Rózsahegyre vonult, amivel bezárult hadvezéri működése.

Így 1708. nyár végétől Ottlyk néhány hónapra a kuruc hadsereg egyik legfelsőbb parancsnokává vált. Alacsonyabb rangjának ellenére több mint negyedéven át a szabadságharc egyik legveszélyeztetettebb vonalát biztosította a rendkívül nehéz körülmények között és a sokkal erősebb ellenséggel szemben. Rákóczi több ok miatt bízta rá ezt a feladatot. Elsősorban azért, mert Ottlyk kiválóan ismerte a terepet és a helyi viszonyokat. Emellett nagy tekintélynek örvendett az ottani evangélikus és nagyrészt szlovák nemesség körében. Három hónapon át sikerült neki Trencsén és részben Nyitra vármegyét is megtartani a kurucok kezében, s így lehetetlenné tette a bányavárosok gyors megszállását. Néhány császári ezred megkötésével könnyebbítette a kurucok helyzetét Érsekújváron és más helyeken. Hasonlóan sikerült neki összeszedni a szétszórt egységeket, és az erősítések segítségével egy új, több ezer főnyi hadsereget felállítani a rábízott vármegyék területén. Nem utolsó sorban éppen Ottlyk óvatosságának köszönhetően a fejedelem ezt a hadsereget nem veszítette el, és lehet, hogy így kikerülte a szabadságharc másik katonai katasztrófáját.

Újból a fejedelmi udvarban

Miután Ottlyk átadta a parancsnokságot Babocsay generálisnak, november második felében visszajött a fejedelmi udvarba, ahol addig Sibrik Miklós főasztalnok helyettesítette.⁷⁸ Az első nagy feladat, amely várt rá az udvarban, az utolsó sárospataki kuruc országgyűlés szervezése volt. Ez az országgyűlés rendkívül nagy figyelmet szentelt a parasztkatonáknak, akik az udvari arisztokráciával együtt a szabadságharc vezető rétegévé váltak. Az országgyűlés így főleg a jobbágyságnak és hozzátartozóik felszabadítását sürgető törvénycikkkel lett ismert.

A sárospataki országgyűlés után Ottlyk a fejedelmi udvarral együtt Munkácsra ment, ahol az 1709-es évet üdvözölte. Az új év első felében az udvarmestert főleg a fejedelem és az ország gazdasági ügyei foglalkoztatták. Az udvar és a Rákóczi-birtokok irányításán kívül egyre több országos dolog került hatáskörébe. Továbbá felelős volt a fejedelem s udvara, személyzete, vendégei stb. élelmiszerrel, ruházattal, fegyverzettel vagy takarmánnyal való ellátásáért.

A tavasz végén Rákóczi újból egy parancsnoki tisztséggel bízta meg, de már korántsem olyan komollyal, mint az előző évben. Feladata az Árva megyei területeknek a rablóbandától való megtisztítása volt. Ebben is sikert aratott, és néhány hét alatt az

⁷⁸ Heckenaszt, Gusztáv 2004: 383.

összes rablóvezért elfogta bizonyos Vilcekkel élén, aki a Thököly-felkelés során nemességét is nyert Lipóttól a kurucellenes tetteiért, főleg Árva várának elfoglalásáért, s már a múlt ősszel nehezítette helyzetét.⁷⁹

Mivel a császári hadsereg megszállta közben Trencsén vármegyét, 1709 nyarán súlyos anyagi csapás érte Ottlykot. A régi hatalmi viszonyok helyreállítása után a kamara ott is elkobozta azoknak a kurucoknak a birtokait, akik megtagadták a hűségüket I. Józsefnek. Így augusztus 26-án a királyi fiskus átvette az Ottlyk-birtokok jelentős részét Felső-Ozorócson és a környező falvakban.⁸⁰

Az őszi hónapokat Ottlyk elsősorban a fejedelmi udvarban töltötte, Munkácson, a fejedelmi birtokokon vagy felső-magyarországi királyi városokban, ahol a gazdasági vezetésen kívül az idegen diplomatákkal is foglalkozott.⁸¹ November közepén Rákóczi az egész udvart északra, a lengyel határhoz küldte, Potocki Mihály kijeji palatinus köszönésére. Ottlyk utána főleg a felső-zempléni mezővárosokban (Varannó, Homonna) tartózkodott, ahol a lengyelekkel való tárgyalások mellett Bercsényivel és Károlyival az 1709–1710-es téli hadjárat előkészítéséről többször beszélt.⁸²

Január második felében részt vett a fejedelem északnyugatra vonulásában, amely 22-én a romhányi csatával végződött. Ottlyk saját önéletírásában ugyan hallgatott a csata lefolyásáról, más forrásokban azonban ránk maradt az udvarmester humoros, de egyúttal nagyon kifejező értékelése. Négy nappal a csata után egyik levelében megírta: „A németet múlt szerdán megvertük dicsőségesen, csak utána a harctérről gyalázatosan elszaladtunk.”⁸³

Az ország gazdasági vezetője

1710. március eleje nagy változást hozott Ottlyk életében s működésében a szabadságharcban. Akkor Rákóczi az Udvari Gazdasági Tanács (Consilium Oeconomicum Aulicum) elnökévé nevezte ki, amely rövid ideig a kuruc állam legmagasabb gazdasági hivatalává vált.⁸⁴ A fejedelem által 1710 márciusában átszervezett Consilium Oeconomicum Aulicum már egy országos gazdasági igazgató szervet képviselt, amely fokozatosan átvette az addigi gazdasági hivatal feladatait. Hatáskörébe már nemcsak a fejedelmi család uradalmi tartoztak, hanem az erdélyi, elkobzott és más, addig államilag kezelt birtokok is. Így lényegében az összes, nem magánkézben lévő nagybirtokot és gazdasági üzemet magában foglalta a maradék kuruc országban.⁸⁵

A tanács által igazgatott legrégebbi és legjelentősebb vagyont Rákóczi családi birtokai képviselték. A fejedelmi birtokok a consilium alapítása idején 1 600 000 hold-

⁷⁹ Rákóczi Ferencz 1873: 479.

⁸⁰ MNL-OL Budapest, UC, E 156, 32/95, 96: Ottlyk György elkobzott javai, 1709. VIII. 26.

⁸¹ Székesi gróf 1878: 339.

⁸² Rákóczi Ferenc 1873: 573.

⁸³ Thaly, Kálmán 1883: 388.

⁸⁴ Utána, s mikor átvette a beszercebányai, később az eperjesi Gazdasági Tanács szerepét.

⁸⁵ Heckenaszt, Gusztáv 1996: 61–62.

nyi területen terültek el, és ezenfelül hozzájuk 30 mezőváros, sok vár és óriási számú gazdasági üzem tartozott.⁸⁶ Az Udvari Gazdasági Tanács létrehozása után Rákóczi birtokait négy részre osztotta el, és ezeket négy prefektúrához rendelte. Élükön közvetlenül a fejedelemnek alárendelt prefektusok álltak.

A consilium elnökévé Rákóczi udvarmesterét nevezte ki, aki addig a hivatal alelnökeként működött. Rajta kívül az alapító mandátumban tanácsnokokként még három a fent nevezett négy prefektus közül és a többi tisztviselő nevét említik: Krucsay Márton, Pápai János és Malonyai Ferenc, Bulyovszky Dániel főszámvevő, Lang Jakab fejedelmi udvari orvos mint a bányák gondnoka és Bakay Ádám a tiszántúli prefektus helyettese. A tanács tagja volt a negyedik prefektus, Szluha János és Benyiczky Gáspár fejedelmi titkár is, akkor azonban nem rendelkezett a consiliariusi címmel.⁸⁷ Az Ottlyk által említett Okolicsányi István mint a tanács ügyésze a mandátumban nem szerepel.

Ugyanazon a napon, amikor a fejedelem az említett mandátummal létrehozta a consiliumot, egy privát levelet is írt Ottlyknak, amelyben udvarmesterének néhány konkrét, részletes utasítást adott a hivatal vezetésére. Néhány nap múlva, március 14-én Rákóczi Ottlyk új tisztségét tudtára adta Bercsényinek. Udvarmesterét 1710. március 31-én ünnepélyesen beiktatta a Consilium Oeconomicum Aulicum elnökévé. Így 1710. március elején Ottlyk a kuruc Magyarország legfelsőbb gazdasági szervének fő-tisztviselője lett. Igazgatása alá néhány százezer holdon elterjedt óriási földterületek, számtalan szarvasmarha- és juhállomány, terjedelmes szőlők, érc- és sóbányák, erdők és számos üzem, malmok, fűrészmalomok, szesz- és sörfőzdék, kőbányák, hámorok vagy kocsmák voltak rendelve.

Új szerepét Ottlyk sikeresen töltötte be. Az új gazdasági vezetőként az igazgatási hivatal élén sikerült egységessé és racionálissá tennie az óriási birtok, ipari s más üzemek igazgatását, s így kapacitásukat jobban sikerült kihasználni a hadsereg és az állam szükségleteinek bebiztosítása érdekében. A tanács az egyre haladó válság ellenére megbízhatóan beszolgáltatta az állami kasszába az összes állami jövedelmet harmincadokból, vámokból, adókból és más forrásokból, sikeresen irányította és végrehajtotta a bor- és marhakereskedelmet, s ugyanúgy a legfontosabb áruk behozatalát külföldről. Sőt, a kedvezőtlen nemzetközi körülmények között, az ellenséges csapatok állandó előrenyomulásakor, a már említett mély gazdasági válságban és a dühöngő pestis veszélye alatt is képes volt új gazdasági vállalatokat építeni. Így 1710-ben Rákóczi rendeletéből új papírmalom épült Munkácson, újból üzemeltették a mátrai üveg-hutát és a munkácsi vashámort. Az óriási pénzhiány ellenére a consiliumnak sikerült megtartani a pénzügyi fegyelmet, minek köszönhetően finanszírozni tudta működését és fizetni tudta a hivatalnoki fizetéseket.⁸⁸

Az Udvari Gazdasági Tanács jelentősége működése folyamán nőtt, mind a kuruc hatalom visszavonulása következtében, mind a korábbi gazdasági hivatalok megszűnése miatt. Így a consilium néhány hónap alatt részben s majd teljesen átvette az addigi legfelsőbb gazdasági igazgatási hivatal, az akkor már Eperjesen működő Consilium Oeconomicum feladatait. A gazdasági tanács által vezetett birtokok egy része már

⁸⁶ Heckenaszt, Gusztáv 1996: 61.

⁸⁷ OSzK – Fol. Hung. 1389, 14, fol. 7.

⁸⁸ Heckenaszt, Gusztáv 1996: 65.

ügyis 1710 márciusától a fejedelmi mandátum értelmében az új gazdasági hivatal hatáskörébe tartozott. Így legkésőbb 1710 második felében az Udvari Gazdasági Tanács az egyetlen működő szervvé vált, amely még képes volt irányítani a kuruc Magyarország gazdasági életét, s vele Ottlyk György brigadéros az ország legfelsőbb gazdasági tisztviselője lett.

1710 márciusától Ottlyk a Rákóczi-birtokok és a Consilium Oeconomicum Aulicum székhelyén, Munkácson tartózkodott. Ott a fentebb említett feladatok mellett (a boreladás, az erődítési munkák) főleg a fejedelmi gazdaságok igazgatásával s más, az elnöki és az udvarmesteri tisztséggel összekapcsolt feladatokkal foglalkozott. Noha az udvarmesteri kötelességeket a consilium átszervezése után Sibrik Miklós viceudvarmester vette át, Ottlykot továbbra is foglalkoztatták a megszokott gazdasági udvari feladatok. A munkácsi tartózkodás alatt is felelős volt például a külföldi követek gondozásáért.

Ottlyk hatáskörébe fokozatosan több dolog tartozott a volt gazdasági tanács agenda-jából. Szluha György makoviczai prefektus árulása után, augusztus 18-án összes javait elkobozta. Már rendszerint a bérek fizetését is ő biztosította, és ugyanúgy augusztusban a fejedelmi udvar összes személyzetét kifizette.⁸⁹ 1710 nyarán azonban egyre bonyolultabbá vált az ország akármiféle igazgatása vagy irányítása. A néhány évig tartó válság és a pestisjárvány teljesen megbénította a közlekedést, és szétbomlasztotta a gazdasági és a társadalmi életet. A fejedelem birtokain állandóan fogyott a munkaerő, és a maradék lakosság szökéssel mentette életét. Szeptemberben Bulyovszky Dániel főszámvevő alig volt képes összetoborozni a máramarosi bányákba a munkásokat három és fél ezer darab kőso feltörésére, a Tokajba való szállítással azonban megoldhatatlan problémákba ütközött.⁹⁰

Óriási gondokat okozott Ottlyknak a szekér- és a marhahiány, ami miatt csak nehezen tudta a hordókat Munkácsra szállítani. Mivel éppen Alsó Zemplénben óriási károkat okozott a pestis, bizonyára a munkaerőhiánnyal is küszködnie kellett.⁹¹ Ebben az időben is sok időt szánt a bor gondozására, amely a fejedelmi gazdaságnak az egyik legjelentősebb terméke volt.

Az új év első hónapjaiban is többnyire Munkácson tartózkodott, ahol mind az Udvari Gazdasági Tanáccsal, mind az udvarmesteri hivatallal összekapcsolt feladatok foglalkoztatták. Amellett továbbá figyelte a nemzetközi és a belpolitikai helyzet fejlődését, és tisztában volt a katonai vereség elkerülhetetlenségével. Meggyőződött a béke minél hamarabbi megkötésének szükségéről, és a saját személye s vagyona megmentésének reményét az akkor folyó béketárgyalásokkal kötötte össze. Hasonlóan a konföderáció más méltóságaihoz, Ottlyk is egyre gyakrabban gondolkodott a kuruc tábor elhagyásáról és az átpártolásról az uralkodóhoz.

Január végén Rákóczi közölte vele szándékát, hogy személyesen akar találkozni Pálffy marsallal, és felszólította, hogy kísérje a Vajai kastélyba. Ezt Ottlyk viszont udvariasan elutasította, félve, hogy magának kell ottmaradnia Pálffyval. A beszélgetésből azonban megtudta a fejedelem utazási szándékát Lengyelországba, és hogy a katonai vereség esetén oda akarja kivonni a maradék hadsereget, amivel nem érthetett

⁸⁹ Kónya, Peter 2009:

⁹⁰ Thaly, Kálmán 1883: 394.

⁹¹ Tamže: 401.

egyed. Mivel ez jelentősen komplikálta volna a béketárgyalásokat, a fejedelem tudta nélkül határozott bizonyos lépések vállalásáról. Este Rákóczi távozása előtt Ottlyk titokban összehívta városi házába az összes ezredest, akik Munkácson és környékén tartózkodtak. Esküvel kötelezte őket a hallgatásra, és megkérte őket, hogy mihamarabb látogassák meg Károlyi Sándor marsallt a kéréssel a béketárgyalások folytatására, mert szerintük azoktól függött az ország sorsa. Hangsúlyozta, hogy semmiképpen nem értett egyet a hadak külföldre való kivonásával, ami véleménye szerint pusztulásukat jelentette volna. Azzal érvelt, hogy azok, akik egykor Thökölyvel távoztak Törökországba, sokkal rosszabb sorsban részesültek, mint azok, akik elfogadták az uralkodó amnesztiáját, és haza már soha nem is tértek. Beszéde hatott az összegyűlt ezredekre, akik biztosították, hogy inkább meghaltak volna, minthogy elmentek volna Lengyelországba. Még aznap este Károlyit is megkeresték, és biztosították támogatásukról a béketárgyalásokban, s arról, hogy nem hajlandók elhagyni az országot.⁹²

Maga Ottlyk azonban a haza önkéntelen elhagyását és az emigrációt nem tudta kikerülni. A szenátus többségével és a fejedelmi udvarral együtt február 20-án útra kelt, és másnap átlépte az országhatárt. Vele együtt ment Lengyelországba Pál fia feleségével, Krman Dániel szuperintendens és a szolgaszemélyzet nem kis vagyonával. Ezzel véget ért mind Ottlyk szereplése a Rákóczi-szabadságharcban, mind a karrierje. Lengyelországban több helyen tartózkodott, amíg 1711. május végén sikerült hazatérnie, és az ostromlott Munkács vára alatt Caprara tábornagnak letette a hűségesküt. A következő években Ottlyk nem fogadott el neki ajánlott katonai tisztségeket, és visszahúzódott trencsényi birtokaira.⁹³

Ottlyk György kétségkívül kora újkori történelmünk legérdekesebb és legjelentősebb személyiségei közé tartozik. Ottlyk a maga korában saját rendjének, a birtokos nemességnek tipikus képviselője, aki védte rendi szabadságát. Kétségkívül kitűnt a kortársak közül tehetségével és képességeivel. Éppen ezeknek köszönhetően elérte a magas rangokat, katonai és hivatali tisztségeket, és mindezt annak ellenére, hogy sem magasabb származással, sem jelentősebb képzettséggel nem rendelkezett.

A legnagyobb karriert Ottlyk a Rákóczi-szabadságharcban futotta be, amikor nemcsak a brigadérosi rangot kapta meg, hanem két országos hivatalt is betöltött: az udvarmesterit és az udvari gazdasági tanács elnöki tisztségét. Magyarország politikai elitjéhez tartozott, amely közvetlenül igazgatta a kuruc állam működését. Ugyanúgy a katonai pályáján is jelentős sikereket ért el. Míg Thököly felkelését udvari ezredesként fejezte be, a császári hadseregben ezrednélküli ezredesként harcolt Buda alatt, a Rákóczi-szabadságharcban parancsolt egy lovasezrednek, és 1708-ban egy egész hadseregnek.

Nem lehet tagadni, hogy Ottlyknak rangjai és tisztségei megszerzésében sokat segített a véletlen, de karrierjét elsősorban képességeinek köszönhetette. Szervezési képességeit, tudását és katonai tapasztalatait II. Rákóczi Ferenc is nagyra becsülte. Baráti kapcsolatot tartott fenn az egyik legmagasabb rangú kuruc parancsnokkal, gróf Károlyi Sándor tábornaggal, de más jelentős személyiségekkel is, mint például Gerhardt Györggyel vagy Radvánszky Jánossal. Képességeinek és tehetségének kö-

⁹² Ottlyk György önéletírása, 113–114.

⁹³ Ottlyk György önéletírása, 115.

szönhetette azt, hogy ha a véletlen vagy szerencsés körülmények révén olyan helyzetben találta magát, amikor gyorsan kellett döntenie, mindig helyesen döntött.

Karrierjét fokozatosan építette, Thököly felkelésétől a császári szolgálaton keresztül a Rákóczi-szabadságharcig. Hasonló tisztségeket Rákóczi államában csak néhány arisztokrata nyert meg. A birtokos nemesek köréből csak Szirmay Antal és Radvánszky János töltöttek be hasonló magas hivatalokat. Ők azonban, Ottlyktól eltérően, magasabb képzettséggel is rendelkeztek. Eredményes katonai pályafutását képességeinek, bátorságának, természetes tehetségének s később tapasztalatainak is köszönhetette.

Politikai és gazdasági tisztviselői karrierjében két tény játszotta a kulcsszerepet: a tanulás Eperjesen és Salm herceg hatvani uradalmának igazgatása. A Felső-Magyarországi Rendei Kollégiuma az ország legjobb oktatási intézményei közé tartozott, és a legmagasabb minőségű képzettséget kínálta, amelyet egy evangélikus fiú hazájában kaphatott. Annak ellenére, hogy Ottlyk csak másfél évig tartózkodott ebben az iskolában, ez a rövid időszak rendkívül fontos szerepet játszott életében, nemcsak műveltségében, hanem ugyanúgy hazafiságában, rendi és felekezeti érzésében.⁹⁴ Ezenkívül ott kötött barátságot a fiatal Thököly Imrével és a leendő Habsburg-ellenes küzdelem más képviselőivel.

Hasonlóan jelentős volt számára a Hatvanban töltött rövid időszak. A korszerű hatalmas uradalom élén Ottlyk értékes tapasztalatokat szerzett, amelyeket már néhány év múlva kamatoztathatott az ország gazdasági igazgatásának legmagasabb helyein. Elsajátította a gazdálkodás és az igazgatás modern módszereit, a könyvelést, a leltározást és más gazdasági ismereteket.

Hivatkozott Források

ŠA Bytča, TRŽ-I, Fam. Otlík, 13: Jegyzőkönyv a vármegyei kihallgatásból a felsőozoróci kastély kifosztásáról 1670 VI. 17.

MNL-OL Budapest, P 566, III., XXII.

OSzK – Fol. Hung. 1389, 14, fol. 7.

OSzK – Fol. Hung. 1389, 7, fol. 108.

ÖSA Wien, HKR Protokolle 1686, Bd. 373.

Hivatkozott irodalom

Barica, Alexander 1998: *Horné Ozorovce dejiny evanjelického a. v. cirkevného zboru*. Žilina.

⁹⁴ A kollégium más tanítványai is magasra értékelték ott töltött éveit, többek között Kossuth Lajos is.

- Bercsényi levele (1704 V. 1.): *Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez 1704–1712*, I (Ed. Thaly, K.), Budapest 1875.
- Bercsényi levele 1708. augusztus 14-ről. *Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez III.* (1708–1711). (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1878.
- Bercsényi levele 1708. augusztus 20-áról. *Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez III.* (1708–1711). (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1878.
- Bercsényi levele 1708. szeptember 4-ről. *Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez III.* (1708–1711). (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1878.
- Bercsényi levele 1708. október 8-ról. *Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez III.* (1708–1711). (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1878.
- Bercsényi levele 1708. november 15-ről. *Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez III.* (1708–1711). (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1878.
- Corpus Juris Hungarici 1900: Magyar Törvénytár.* Budapest.
- Czigány, István 2008: „Sliezská záhada“ – otázniky kuruckého ťaženia r. 1708. In: *Nedáľeko od Trenčína... Pamätnica k 300. výročiu bitky pri Trenčianskej Turnej.* (Ed. Segeš, V., Šedová, B.) Trenčianska Turná – Bratislava.
- Forgách Simon emlékirata. In: *Rákóczi tükrök. Naplók, jelentések, kéziratok a Rákóczi-szabadságharcról I.* (Ed. Köpeczi, Béla – R. Várkonyi, Ágnes). Budapest 1973.
- Heckenaszt, Gusztáv 1996: II. Rákóczi Ferenc Udvari Gazdasági Tanácsa (Consilium Aulico-Oeconomicum). In: *A gazdaságtörténet kihívásai. Tanulmányok Berend T. Iván tiszteletére.* Budapest.
- Heckenaszt, Gusztáv 2004: *Ki-ki csoda a Rákóczi szabadságharcban.* Budapest.
- Kónya, Peter 2009: *Za Boha, vlasť a slobodu! Pohnuté osudy kuruckého generála Juraja Ottlyka.* Prešov.
- Ladiver, Elias 1669: *Papinianus tetragonos...* Lőcse.
- Markó, Árpád 2003: *II. Rákóczi Ferenc csatái.* Válogatott tanulmányok. (Ed. Mészáros, Kálmán). Budapest.
- Ottlyk György önéletírása: Felsőozoróczi és Kohanóczi Ottlyk György önéletírása. In: *Történelmi naplók 1663–1719* (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1875, I.
- Rákóczi Ferencz fejedelem leveleskönyvei levéltárának egykorú lajstromaival 1703–1712, II. (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1873.
- Rezik, Ján 1931: *Prešovská jatka z roku 1687.* Liptovský sv. Mikuláš.

Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez 1704–1712, I (Ed. Thaly, K.), Budapest 1875.

Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez III. (1708–1711). (Ed. Thaly, Kálmán). Budapest 1878.

Thaly, Kálmán 1883: A hazai képzőművészet, műipar, nemzeti viselet, fegyvergyártás és háztartás történetéhez II. Rákóczi Ferencz udvarában s korában IV. In: *Történelmi tár*.

Thaly, Kálmán 1905: *Ocskay László II. Rákóczi Ferencz brigadérosa és a felső-magyarországi hadjáratok 1703–1710*. II. Budapest.

Thaly, Kálmán: *Thököly Imre és iskolatársai mint színjátésszók*.

Trencsénvári napló 1973: In: *Rákóczi tükrök. Naplók, jelentések, emlékiratok a szabadságharcról* (Eds. Köpeczi, B. – R. Várkonyi, Á.). Budapest